

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ – VRBNO U MĚLNÍKA 2008

Vrbno u Mělníka, jehož území bylo opakovaně osídleno již od poloviny 5. tisíciletí př.n.l., vzniklo patrně v 11. století. První písemná zmínka pochází z roku 1241. Ves byla rozdělena mezi majitele mělnického panství a vrbenské rody, později mezi Řád Křižovníků s červenou hvězdou a mělnické panství. *Vrbno*, *Zelčín* a *Oupor* vytvořily v polovině 19. století společnou obec, jejíž kulturní život se rozvíjel v rámci Rolnické besedy a vrbenské školy, poprvé doložené v roce 1764. Nejvýraznější osobností *Vrbna u Mělníka* byl jednatel Rolnické besedy a řídící učitel František Opa (1849-1914). V roce 1960 byla většina obce sloučena s obcemi *Hořín* a *Brozánky*. *Vrbno u Mělníka* si zachovalo svůj starobylý ráz, a proto bylo zapsáno mezi vesnické památkové zóny. Ves byla vždy ohrožována povodněmi, z nichž ta z roku 2002 v obci zanechala 30 zbořených domů. Byl zde byly natáčeny filmy a seriály, např. Cirkus Humberto, Dobrodružství kriminalistiky, Komisař Maigret, Bídníci aj.

Areál kostela Povýšení sv. Kříže

Dominantou vsi je od 12 století původně tribunový *kostel Povýšení svatého Kříže*. K románské chrámové lodi bylo ve 14. století přistavěno východní pětiboké kněžiště s gotickými klenbami a nástěnnými malbami. Původní románský portál v jižní stěně lodi nahradilo gotické profilované ostění. V první polovině 16. století byl kostel rozšířen o pozdně gotickou zvonici s pokladnicí, která slouží jako sakristie. Získal tak podobu útočiště obyvatel vsi před nepřáteli. Renesanční stavební činnost v okolí kostela dosvědčují zbytky sgrafit, zazděné do barokní ohradní zdi hřbitova. Z doby baroka pochází kostelní předsíň a kruchta. Původní gotické malby podobné těm v Libiši byly skryty pod pozdějšími barokními a historizujícími přemalbami, z nichž poslední byla provedena v roce 1903.

Kostel byl od počátku obklopen hřbitovem, který býval mnohem rozsáhlejší než dnes a zahrnoval i hrob s depotem přemyslovských denárů. Součástí ohradní zdi jsou i osmiboká barokní *kaple sv. Barbory*, vyzdobená barokními nástěnnými malbami s motivy Narození, Života, Smrti a Posledního soudu, a jednoduchá *výklenková kaple* z roku 1828 tehdy se sochou sv. Jana Nepomuckého.

Uprostřed návsi je barokní výklenková *kaple Nejsvětějších pěti ran Kristových*, kterou v roce 1705 postavili vrbenští poddaní a farář, jejichž jména byla skryta ve výklenku za svatým obrazem. Nápis: „Pozdraw pet Ran Spasjtele kterema wswem Slawnem Tele. 1705“

Nástěnné malby v presbytáři kostela

Stěny kněžiště pokrývaly čtyři nad sebou řazené pásy gotických nástěnných maleb, dílo dvou malířů z doby kolem roku 1390. Nejvýznamnější a nejlépe dochované jsou vrchní dva pásy, v nichž se odvíjejí události z Kristových pašijí. **Z prvního výjevu** na severní straně lodi se dochovala pouze malba záhybu šatu, několika kamenů a torzo silně chlupaté končetiny – snad šlo o scénu *Jidášovy zrady* nebo *Pokušení Krista na poušti*. Nad uvedenou scénou snad byl nedochovaný námět *Vjezdu Krista do Jeruzaléma*, jenž obvykle stál na počátku christologických cyklů. O něco lépe dochovaný je **druhý výjev** *Poslední večeře* umístěný symbolicky nad výklenkem ve zdi, v němž bývala uchovávána Svátost oltářní. Vlevo v popředí je vyobrazen klečící a modlící se apoštol, vpravo pak jeho živě gestikulující druzi. Uprostřed stolu vidíme velký eucharistický kalich, poukazující ne to, že jde o zobrazení ustavení Svátosti oltářní. Snad jde o velmi ranný příklad ohlasu dobových debat týkajících se eucharistie, které probíhaly od konce 14. století na pražské univerzitní půdě. **Součástí třetí scény** snad byla obvyklá vyobrazení Krista na Olivetské hoře a scéna Krista před Pilátem, a to v horní části severozápadní stěny kněžiště. Dochovaly se výjevy *Bičování Krista* v druhé a *Posmívání Kristu* a *Nesení kříže* ve spodní řadě. Na jižní stěně presbytáře, dnes za oltářem, se na místě zazděného gotického okna nachází *raně barokní malba s průhledem do chrámového prostoru*, rámovaného vysokými okny s perspektivně se sbíhající dlažbou do středu. Stopy po skobě a malovaná, dodatečně pozlacená svatozář ve tvaru mandorly, naznačují, že tu byl zřejmě umístěn dřevěný kříž. Na následujících dvou polích jihovýchodní a jižní stěny nebyly zjištěny gotické malby. Až na **posledním jižním poli**, poškozeném pozdějším probouráním okna, lze pozorovat scénu *Ukřižování* s postavami sv. Jana a sv. Josefa Arimatijského po levé straně okna. Na pravé straně je zachycena scéna *Zmrtvýchvstání* s postavou anděla, klečícího na tumbě, část postavy Krista s praporem a fragmenty postav zbrojnošů. V levé spodní části je výjev *Nanebevstoupení Krista* a vpravo postava sv. *Barbory*, tehdy velice oblíbené patronky „dobré smrti“ s atributem věže.

Dny evropského dědictví ve Vrbně u Mělníka

(14.9.2008; 09:00-15:00)

Lokální garant: Římskokatolická farnost Roudnice n. L.
Spolupořadatel: Obecní úřad Hořín

Zdroj: J. Royt, D. Hamsíková, R. Hamsíková, J. Čepelák: *Středověké nástěnné malby v kostele Povýšení sv. Kříže ve Vrbně u Mělníka*, in: *Průzkumy památek II/2006*, s. 98 – 111.